

VERKEFNI OG SPURNINGAR

Eintak kennara

Í heftinu eru verkefni fyrir kennslu í fjármálalæsi

Fjármálavit
fjarmalavit@fjarmalavit.is

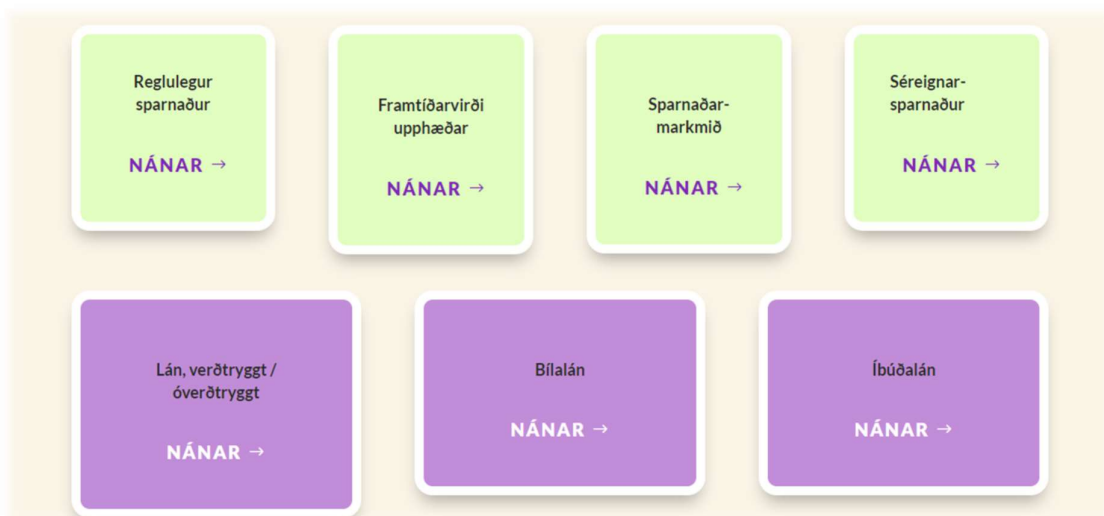

Inngangur

Í þessi hefti eru verkefni fyrir kennslu í fjármálalæsi.

Verkefnin eru tilvalin sem skilaverkefni, ýmist sem einstaklingsverkefni eða hópverkefni.

Á vefnum Fjarmalavit.is/verkefni eru frekari upplýsingar um verkefnin og annað kennsluefni í fjármálalæsi. Að auki er þar vísað í reiknivélar um lán og sparnað sem hægt er að nýta í verkefnunum.

Efnisyfirlit

Verkefniin geta bæði verið hópverkefni og einstaklingsverkefni.

1. Verkefni: Kostnaður

Markmið: Að nemendur efli verðskyn og kostnaðarvitund.

- I. *Hvað kosta ég? - einstaklingsverkefni*
- II. *Hvað kosta ég? - hópverkefni*

2. Verkefni: Launaseðill

Markmið: Að nemendur þekki hugtök launaseðils og átti sig á helstu réttindum og skyldum launþega.

- I. *Launaseðillinn - hugarkort - kahootleikur.*
- II. *Launaútreikningur*

3. Verkefni: Vextir og ávöxtun

Markmið: Að nemendur átti sig á samspili vaxta og tíma þegar í sparnaði og lántöku.

- I. *Völundarhús vaxtanna.*
- II. *Fjármálastjórinn.*

4. Verkefni: Lán og sparnaður

Markmið: Að kenna ungu fólki að umgangast lánaframboð á skynsaman hátt út frá þörfum og greiðslugetu og einblína meira á sparnað.

- I. *Að greiða niður skuldir.*
- II. *Að taka lán eða spara*

5. Verkefni: Markmið og sparnaður

Markmið: Að nemendur hugsi um eigin fjármál, þekki hugtök í fjármálum og tileinki sér framtíðarhugsun með sparnað og fyrirhyggju að leiðarljósi.

- I. *Að setja sér markmið*
- II. *Sparnaðaráætlunin mín.*
- III. *Traust fjármál*
- IV. *Hugtakaleikur*

6. Fyrstu skref í fjármálum - spurningar úr bók.

Nánari upplýsingar um verkefniin eru á vefsíðu Fjármálavits/ verkefni.

1. Verkefni - Kostnaður

Markmið: Að nemendur efli verðskyn og kostnaðarvitund.

Hvað kosta ég?

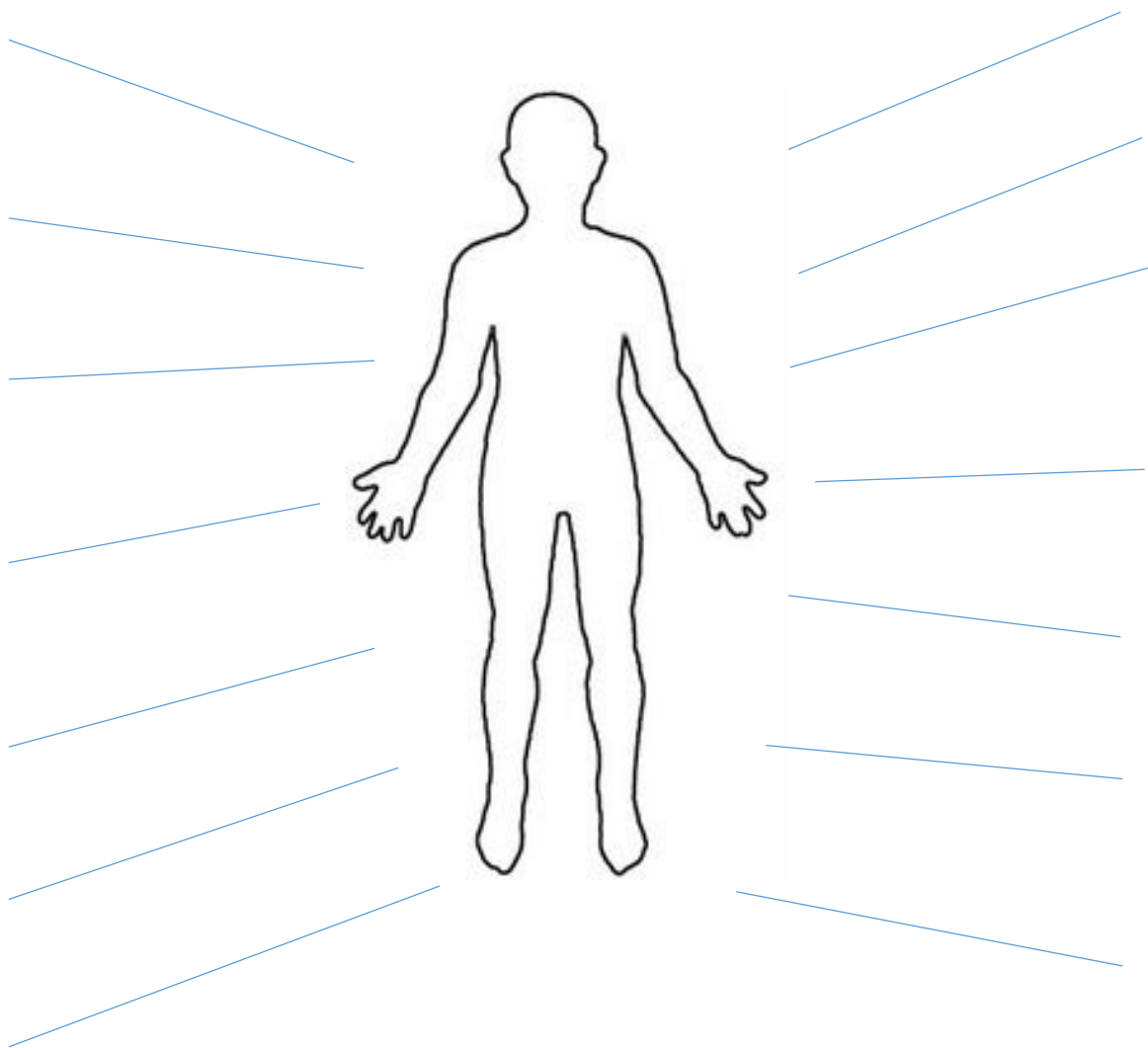
I. Einstaklingsverkefni

- Áætlaðu ýmsan kostnað þinn, klæðnað, mat, áhugamál, samgöngur o.fl.
- Vinnublað: einstaklingsverkefni.
- Skilaðu í möppu eða fylltu vinnublaðið út á vef og sendu á kennara.

I. Einstaklingsverkefni - vinnublað

Hvað kosta ég?

Í þessu verkefni átt þú að áætla hvað þú kostar. Hér að neðan er mynd af manneskju sem á að tákna þig í dag. Skrifaðu við hana kostnað á öllum þeim hlutum sem þú hefur/hafðir á þér í dag t.d. fatnað, skartgrip, snyrtivörur og tæki. Einnig átt þú að hugsa um og meta eigur þínar heima fyrir. Ef tími gefst til mátt þú teikna þessa hluti á myndina. Að lokum svarar þú spurningum á næsta blaði.

I. Einstaklingsverkefni - vinnublað, bakhlið

1. Hvað kostar allt sem þú átt?

Hér er átt við fatnað og fylgihluti í skólanum og allt sem þú átt heima, húsgögn, tölva snyrtivörur, hjól ofl.

2. Miðað við áhugamál og lífsstíl, hvað kostar allt sem þú gerir á einu ári?

Hér er átt við mat, áhugamál, skemmtanir, íþróttir og akstur og fleira.

3. Ef þú þyrftir að vera ódýrari í rekstri, hverju gætir þú sleppt?

Hvað kosta ég ?

II. Hópverkefni

- Vinnublað: hópverkefni.
- Veljið eina persónu á vinnublaði.
- Áætlið hvað persónan ykkar kostar, skoðið t.d. klæðnað, mat, áhugamál, samgöngur ofl.
- Kynnið fyrir öðrum nemendum.
- Skilið til kennara.
- Hér getur verið gaman að útbúa á stærra blað, skreyta með myndum og hengja afurðina á vegg.

II. Hópverkefni – vinnublað

Hvað kosta ég?

Nafn:

Aldur: 16 ára

Skóli:

Spurningar

1. Hvað kostar allt sem hann á?

Hér er átt við fatnað og fylgihluti í skólanum og allt sem hann á heima.

2. Miðað við áhugamál og lífsstíl, hvað kostar allt sem hann gerir á einu ári?

Hér er átt við mat, áhugamál, skemmtanir, íþróttir og akstur og fleira.

3. Ef hann þyrfti að vera ódýrari í rekstri, hverju gæti hann sleppt?

Einstaklingurinn ykkar er í 10. bekk, æfir körfubolta fjórum sinnum í viku og fer einnig, þegar tími gefst, í ræktina. Hann vinnur með skólanum við að bera út blöð til að geta notið lífsins, en hann fær sér t.d. oft skyndibita með félögum eftir æfingu og stekkur oft út í búð á skólatíma til að kaupa sér eitthvað gott.

Nýlega flutti hann úr sínu gamla hverfi og þurfa foreldrar hans oft að keyra hann á milli þar sem hann vildi klára 10. bekk í sínum gamla skóla. Hann er því mikið í gamla hverfinu á daginn þar til æfingar eru búnar og þarf að kaupa sér eitthvað að borða eða vera með gott nesti.

Hann hefur áhuga á fötum og má segja að töluvert af peningum hans fari í fatnað.

Áhugamálin eru auðvitað körfubolti, en auk þess er hann að læra á trompet.

Leiðbeiningar

- Ákveðið nafn hans, í hvaða skóla hann er og hvað hann fær í laun í vinnunni sinni.
- Notið sér pappaörk eða blað til að svara spurningunum hér að ofan.
- Verkefnið má vera eins litríkt og skapandi og þið viljið.
- Þið getið notað snjallsíma, spjaldtölvur og tölvur við upplýsingaöflun á verði og fleira.

II. Hópverkefni – vinnublað

Hvað kosta ég?

Nafn:

Aldur: 17 ára

Skóli:

**Rekstur á
bílnum í
hverjum**

mánuði:

- Skyldutrygging á bíl: 20.000 kr.
- Bensín: 25.000 kr.

Persónan ykkar er á öðru ári í framhaldsskóla og býr í Breiðholti hjá frænku sinni þar sem hún er utan af landi. Hún á gamlan smábíl sem hún fékk frá foreldrum sínum á 17 ára afmælinu og greiðir sjálf fyrir bílatryggingu og bensín. Hún vinnur á kaffihúsi með skólanum og fær einhver laun fyrir það.

Áhugamál hennar eru dans, en hún æfir dans fjórum sinnum í viku sem foreldrar hennar greiða fyrir, en hún keppir í samkvæmisdönsum. Hún fer einu sinni á ári í keppnisferð til útlanda sem foreldrar hennar hjálpa henni að borga.

Spurningar

1. Hvað kostar allt sem hún á?

Hér er átt við fatnað og fylgihluti í skólanum og allt sem hún á heima.

2. Miðað við áhugamál og lífsstíl, hvað kostar allt sem hún gerir á einu ári?

Hér er átt við mat, áhugamál, skemmtanir, íþróttir og akstur og fleira.

3. Ef hún þyrfti að vera ódýrari í rekstri, hverju gæti hún sleppt?

Leiðbeiningar

- Ákveðið nafn hennar, í hvaða skóla hún er og hvað hún fær í laun.
- Notið sér pappapörk eða blað til að svara spurningunum hér að ofan.
- Verkefnið má vera eins litríkt og skapandi og þið viljið.
- Þið getið notað snjallsíma, spjaldtölvur og tölvur við upplýsingaöflun á verði og fleira.

II. Hópverkefni – vinnublað

Hvað kosta ég?

Nafn:

Aldur: 16 ára.

Skóli:

Persónan ykkar er í 10. bekk, æfir fótbolta þrisvar í viku og er enn að læra á píanó, en hún byrjaði að læra þegar hún var sex ára. Þegar hana vantar föt þá er hún dugleg að kaupa þau á netinu og stundum kaupir hún með vinkonum sínum til að skiptast á að nota.

Hún vinnur aðeins með skólanum við að hjálpa til við að passa krakkana í daggæslunni í grunnskólanum og fær smá pening fyrir það.

Hún fer stundum í keppnisferðir vegna fótboltans og þá þurfa foreldrar hennar að hjálpa henni með kostnað. Hún er mikil áhugamanneskja um myndlist og er á námskeiði sem kostar allt að 90.000 kr. á ári. Foreldrar hennar hafa hingað til greitt námskeiðið en munu hætta því núna.

Spurningar

1. Hvað kostar allt sem hún á?

Hér er átt við fatnað og fylgihluti í skólanum og allt sem hún á heima.

2. Miðað við áhugamál og lífsstíl, hvað kostar allt sem hún gerir á einu ári?

Hér er átt við mat, áhugamál, skemmtanir, íþróttir og akstur og fleira.

3. Ef hún þyrfti að vera ódýrari í rekstri, hverju gæti hún sleppt?

Leiðbeiningar

- Ákveðið nafn hennar, í hvaða skóla hún er og hvað hún fær í laun.
- Notið sér pappörk eða blað til að svara spurningunum hér að ofan.
- Verkefnið má vera eins litríkt og skapandi og þið viljið.
- Þið getið notað snjallsíma, spjaldtölvur og tölvur við upplýsingaöflun á verði og fleira.

II. Hópverkefni – vinnublað

Hvað kosta ég?

Nafn:

Aldur: 15 ára.

Skóli:

Einstaklingurinn ykkar á heima í sveit og fer með skólabíl í skólann á hverjum morgni.

Hann er frekar nægjusamur í neyslu og reynir að passa peningana sína þar sem hann er að safna fyrir bíl, en hann vinnur við ferðaþjónustu á hjá foreldrum sínum. Hann eyðir ekki miklu í fatnað og fylgihluti þar sem hann fær eitthvað frá eldri bróður sínum og það helsta sem hann eyðir í er eitthvað tengt hestamenskunni, en hestar eru hans helsta áhugamál, og á hann einn hest sjálfur.

Hann æfir frjálssar íþróttir tvisvar í viku og þarf þá að láta keyra sig, en foreldrar hans og vina hans skiptast töluvert á í þeim efnum.

Þar sem það er ekki mikið um afþreyingu eða skemmtanir í sveitinni hans er hann oft í tölvuleikjum og á nóg af þeim.

Spurningar

1. Hvað kostar allt sem hann á?

Hér er átt við fatnað og fylgihluti í skólanum og allt sem hann á heima.

2. Miðað við áhugamál og lífsstíl, hvað kostar allt sem hann gerir á einu ári?

Hér er átt við mat, áhugamál, skemmtanir, íþróttir og akstur og fleira.

3. Ef hann þyrfti að vera ódýrari í rekstri, hverju gæti hann sleppt?

Leiðbeiningar

- Ákveðið nafn hans, í hvaða skóla hann er og hvað hann fær í laun.
- Notið sér pappörk eða blað til að svara spurningunum hér að ofan.
- Verkefnið má vera eins litríkt og skapandi og þið viljið.
- Þið getið notað snjallsíma, spjaldtölvur og tölvur við upplýsingaöflun á verði og fleira.

Hvað kosta ég? – verðupplýsingar til viðmiðunar*

Hreyfing

- Skólakort í ræktina kostar um 97.300 kr. fyrir 12 mánuði.
- Eitt skipti í sund fyrir 16 - 18 ára kostar 210 kr. Árskort kostar 14.000 kr.
- Dagskort á skíði fyrir unglunga 6 – 18 ára kostar 1.320 kr.
- Skautuferð í skautahöll:
 - a. 16 ára og yngri kostar 1.450 kr. (aðgangur: 800 kr. og leiga á skautum 650 kr.).
 - b. 17 ára og eldri kostar 1.850 kr. (aðgangur 1.200 kr. og skautaleiga: 650 kr.).

Ferðakostnaður

- Árskort í strætó fyrir ungmenni 12 – 17 ára farþega kostar 52.000 kr.
- Stök ferð fyrir ungmenni 12 – 17 ára kostar 315 kr.
- Nema kort í strætó í eitt ár fyrir 18 ára og eldri kostar 52.000 kr.
- Bensínkostnaður smábíls á mánuði er að meðaltali 25.000 kr.

Afþreying

- Bíóferð kostar almennt um 2.250 kr. með pop og kók.
- Þriðjudagstilboð kostar 1.390 kr. með pop og kók.
- Tveir fyrir einn tilboð – sjá á vef bíóhúsanna.
- Leikhúsferð kostar um 7.000 kr. fyrir námsmenn (fer eftir tilboðum).
- Tónleikar eru misdýrir eftir því hver flytjandinn er.

Matur og skyndibiti

- Áætlað er að matarútgjöld 4 manna fjölskyldu séu um 70.000 kr. á mánuði eða tæpar 17.500 kr. á hvern fjölskyldumeðlim.
- Mataráskrift í skóla er að meðaltali um 700 kr. per máltíð.

Tómstundir og íþróttir

- Ýmsar tómstundir á hvern nemanda má áætla að kosti um 20.000 kr. á mánuði.
- Íþróttaiðkun unglunga kostar að meðaltali um 95.000 kr. á ári.

*Fjármálavit ábyrgist ekki nákvæmni ofangreindra upplýsinga. Um er að ræða meðaltöl á verðlagi frá árinu 2024.

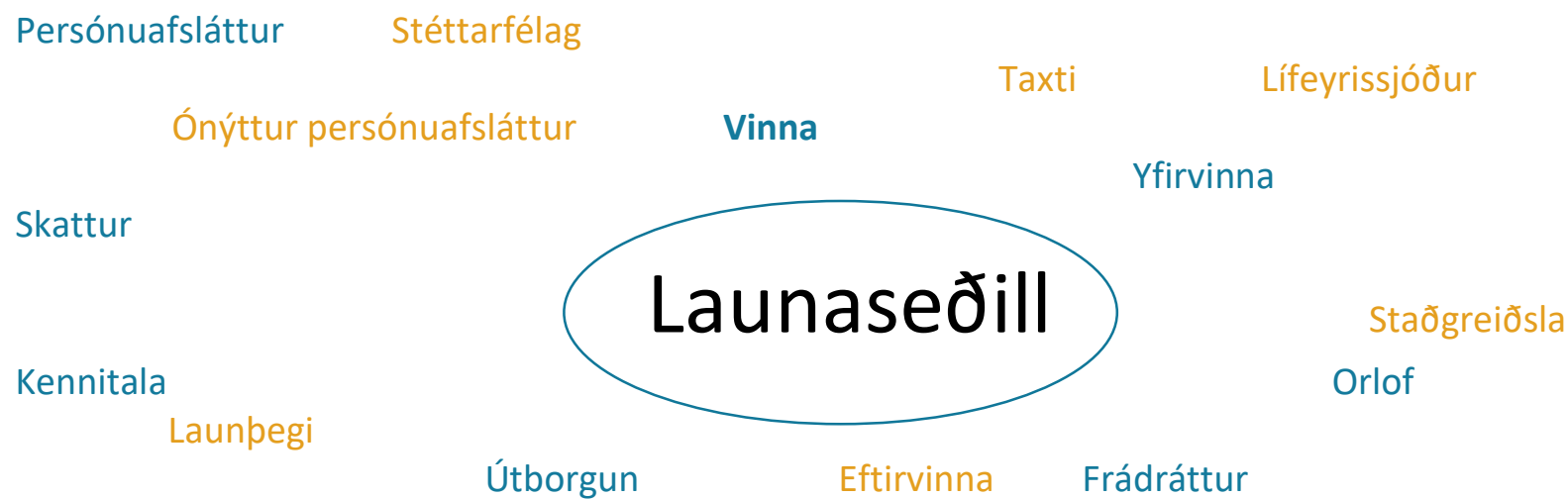
2. Verkefni – launaseðill

Markmið: Að nemendur þekki hugtök launaseðils og átti sig á helstu réttindum og skyldum launþega.

I. Launaseðillinn - hugarkort - kahootleikur

- Byrjaðu á hugarkorti með því að skrifa orðið „Launaseðill“ í miðjuna á A4 blað, settu nokkur orð í kring sem þér finnst tengjast launaseðli.
- Vinnublað: launaseðill Fjármálavits.
- Horfðu á myndband um launaseðilinn á [Fjarmalavit.is](https://fjarmalavit.is/)/á vinnumarkaði.
- Tengdu þig (hóþinn) við Kahoot. it og svaraðu spurningunum. Fáðu notendanafn og lykilorð hjá kennara.
- Bættu við fleiri orðum með öðrum lit á A4 blaðið sem þú hefur lært um launaseðilinn.

I. Launaseðillinn - dæmi um hugarkort launaseðils

I.Launaseðillinn – vinnublað

Fyrirtækið ehf.

Dagsetning: 1.02 202X

Launatímabil: 1.01 - 31.01

Kennitala: Jóna er 16 ára

Laun 97.634

Frádráttur 7.588

Útborguð laun 90.046

Jóna Jóelsdóttir

Salalind 24

201 Kópavogur

Bankareikningur xxx - 26 - xxx kr. 90.046

Orlofsreikningur xxx – 16 – xxx kr. 9.012

Laun

	Tímar/einingar	Taxti	Upphæð
Dagvinna, 16 ára	10	2.155	21.550
Eftirvinna, 16 ára	22,5	2.981	67.072
Orlof		10,17%	9.012
		Samtals	97.634

Frádráttarliðir

	Taxti	Upphæð
Lífeyrissjóður	4,00%	3.905
Viðbótarlífeyrissparnaður	0,00%	0
Stéttarfélag	0,70%	683
Staðgreiðsla skatta		0
Vöruúttekt		3000
	Samtals	7.588

Skattalegar upplýsingar

		Frá áramótum	Tímar	Upphæð
Heildarlaun	97.634	Dagvinna	21	45.255
Lífeyrissjóðsframlag	-3.905	Eftirvinna	50,5	150.540
Skattstofn	93.729	Orlof		19.912
		Orlofsuppbót	0,00	0
Sundurliðun		Stórhátíðarálag	0	0
staðgreiðslu skatta				
Skattþrep 1	31,48%			215.707
Persónuafsláttur	64.926	Lífeyrissjóður		8.628
Til greiðslu	0	Stéttarfélag		1.510
		Staðgreiðsla skatta		0
Uppsafnaður persónuafsláttur á árinu.	69.852	Vöruúttekt		3000
				13.138

II. Launaútreikningur

- Gerðu launaseðil fyrir Þorgerði og annan fyrir Þorlák.
- Vinnublað: upplýsingar um Þorgerði og Þorlák.
- Vinnublað: auður launaseðill.

II. Launaútreikningur – upplýsingar um Þorgerði og Þorlák, vinnublað

1. Þorgerður var að byrja að vinna hjá Bílaviðgerðum sf. Njáll er eigandi fyrirtækisins og hefur starfað einn um áratugabil. Nú þarf Njáll að fara að reikna út laun Þorgerðar. Hjálpaðu honum að útbúa launaseðil. Notaðu auðan launaseðil og fylltu inn. Kjörið er að vinna þetta verkefni í töflureikni (excel).

- Þorgerður er með **592.000 kr.** í mánaðarlaun og með 18 yfirvinnutíma í mánuðinum.
- Yfirvinnukaup er yfirleitt 1% af heildarlaunum. Hún er með 5.920 kr. í yfirvinnukaup á tímann.
- Reiknað er **10,17%** í orlof af mánaðarlaunum með yfirvinnu.
- Lífeyrissjóður er 4% af heildarlaunum.
- Stéttarfélagsgjald er **1%** af heildarlaunum.
- Til að reikna út skattinn þarf fyrst að draga lífeyrissjóðinn af heildarlaunum og síðan taka **31,48%** af upphæð launanna að kr. 446.136 kr. (þrep1) og **37,98%** af upphæð launanna sem er umfram það (þrep2).
- Persónuafslátturinn er **64.926 kr.** og dregst frá.
- Síðan er lífeyrissjóður, stéttarfélagsgjald og skatturinn lagður saman.
- Þá er sú upphæð dregin frá heildarlaunum og útkoman er útborguð laun. Reiknaðu út hvað hún fær útborgað og notaðu auðan launaseðil til að fylla inn. Nýttu sömu upplýsingar sem gefnar eru hér fyrir neðan fyrir Þorlák.

2. Þorlákur er með aðeins lengri starfsreynslu og er með 616.000 kr. í mánaðarlaun þar sem hann vinnur. Yfirvinnukaupið hans er 1% af heildarlaunum, eða 6.160.

Skattþrepin eru þrjú:

- **1. þrep:** laun frá 0 - 446.136 kr. á mánuði, skattur 31,48%.
- **2. þrep:** laun á bilinu 446.137 – 1.252.501 kr. á mánuði, skattur 37,98%.
- **3. þrep:** laun yfir 1.252.501 kr. á mánuði, skattur 46,28%.

Árið 2024 er persónuafslátturinn 64.926 kr. á mánuði, eða 779.112 kr. yfir árið

II. Auður launaseðill – Þorgerður/Þorlákur

Fyrirtækið ehf.

Heimilisfang

Kennitala

Nafn launþega

Heimili

Póstnr.

Kt. launþega

Launatímabil:	1.01– 31.01
Dagsetning:	1. 02 20_ _
Samtals laun:	
Samtals frádráttur:	
Útborguð laun:	

Launaliðir	Tímar	Taxti	Launaupphæð
Mánaðarlaun	1		
Yfirvinna	18		
Orlof			
Samtals launaliðir:			

Frádráttarliðir	Tímar	Taxti	Frádráttarupphæð
Lífeyrissjóður			
Stéttarfélagsgjald			
Staðgreiðsla skatta			
Samtals frádráttarliðir:			

Staðgreiðslustofn er heildarlaun kr. _____ að frádregnu lífeyrissjóðsframlagi launþega kr. _____, Staðgreiðslustofn verður því kr. _____. Af launum upp að kr. 446.136 reiknast 31,48% skattur (þrep1) sem gerir kr. _____ og af launum umfram kr. 446.136 að staðgreiðslustofni reiknast 37,98% (skattþrep2) sem gerir kr. _____ Samanlagður skattur þennan mánuð er því kr. _____. Á móti kemur persónuafsláttur upp á kr. 64.926. Staðgreiðsla verður því kr. _____.

II. Launaútreikningur – lausnir Þorgerður

Fyrirtækið ehf.

Heimilisfang	Launatímabil:	1.01 – 31.01
Kennitala	Dagsetning:	1. 02 20__
Nafn launþega <i>Þorgerður</i>	Samtals laun:	769.603
Heimili	Samtals frádráttur:	224.398
Póstnr.	Útborguð laun:	545.205
Kt. launþega		

Launaliðir	Tímar	Taxti	Launaupphæð
Mánaðarlaun	1	592.000	1* 592.000 = 592.000
Yfirvinna	18	5.920	18* 5.920 = 106.560
Orlof		10,17%	0,1017 * 698.560 = 71.043
Samtals launaliðir:			769.603

Frádráttarliðir	Tímar	Taxti	Frádráttarupphæð
Lífeyrissjóður		4%	0,04 * 769.603 = 30.784
Stéttarfélagsgjald		1%	0,01 * 769.603 = 7.696
Staðgreiðsla skatta		31,45%	* = 185.918
Samtals frádráttarliðir:			224.398

* Staðgreiðslustofn er heildarlaun kr. 769.603 að frádregnu lífeyrissjóðsframlagi launþega kr. 30.784. Staðgreiðslustofn verður því kr. 738.819. Af launum upp að 446.136 kr. reiknast 31,48% skattur (þrep1) sem gerir kr. 140.443 og af launum umfram kr. 446.136 að kr. 736.819 reiknast 37,98% (skattþrep2) sem gerir kr. 110.401. Samanlagður skattur þennan mánuð er kr. 250.844. Á móti kemur persónuafsláttur upp á kr. 64.926. Staðgreiðsla verður því kr. 185.918.

II. Launaútreikningur – lausnir Þorlákur

Fyrirtækið ehf.

Heimilisfang

Kennitala

 Nafn launþega *Þorlákur*

Heimili

Póstnr.

Kt. launþega

Launatímabil:	1.01 – 31.01
Dagsetning:	1. 02 20__
Samtals laun:	814.376
Samtals frádráttur:	243.720
Útborguð laun:	570.656

Launaliðir	Tímar	Taxti	Launaupphæð
Mánaðarlaun	1	616.000	1 * 616.000 = 616.000
Yfirvinna	20	6.160	20 * 6.160 = 123.200
Orlof		10,17%	0,1017 * 739.200 = 75.176
Samtals launaliðir:			814.376

Frádráttarliðir	Tímar	Taxti	Frádráttarupphæð
Lífeyrissjóður		4%	0.04 * 814.376 = 32.575
Stéttarfélagsgjald		1%	0,01 * 634.579 = 8.143
Staðgreiðsla skatta		36,94%	* = 203.002
Samtals frádráttarliðir:			243.720

* Staðgreiðslustofn er heildarlaun **kr. 814.376** að frádregnu lífeyrissjóðsframlagi launþega **kr.32.575**. Staðgreiðslustofn verður því **kr. 781.801**. Af launum upp að kr. 446.136 reiknast 31,48% skattur (þrep1) sem gerir **kr. 140.443** og af launum umfram kr. 446.136 að kr. skattstofninum 781.801 reiknast 37,98% (skattþrep2) sem gerir **kr. 127.485**. Samanlagður skattur þennan mánuð er því **kr. 267.928**. Á móti kemur persónuafsláttur upp á kr. 64.926. Staðgreiðsla verður því **kr. 203.002**.

3. Verkefni – vextir og ávöxtun

Markmið: Að nemendur átti sig á samspili vaxta og tíma þegar í sparnaði og lántöku.

I. Völundarhús vaxtanna - verkefni

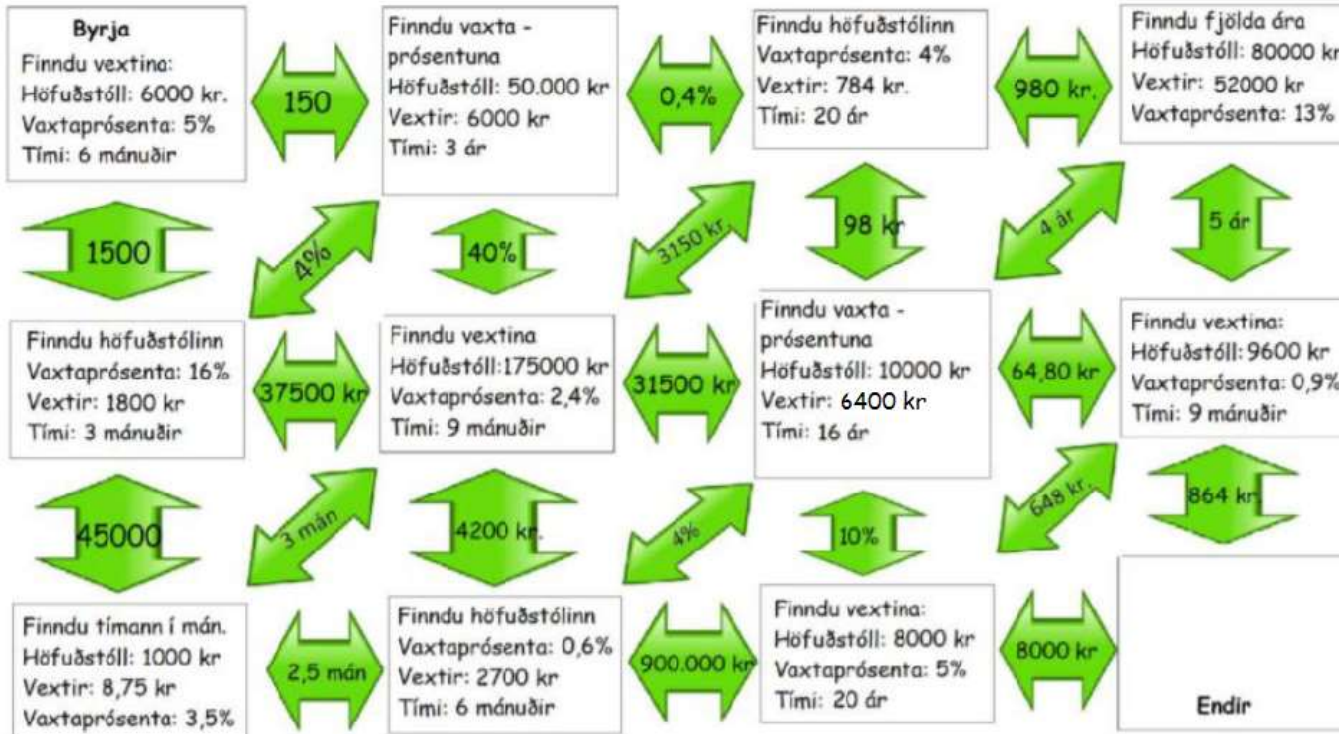
Farðu rétta leið gegnum völundarhús vaxta. Sýndu útreikninga þegar þú velur leið.

Skoðaðu verkefnablaðið

Vinnublað: völundarhús vaxtanna.

Völundarhús vaxtanna - verkefnablað

Völundarhús vaxtanna

Sum boxin eru ekki notuð

Völundarhús vaxtanna - vinnublað

--

--

--

--

--

--

--

--

--

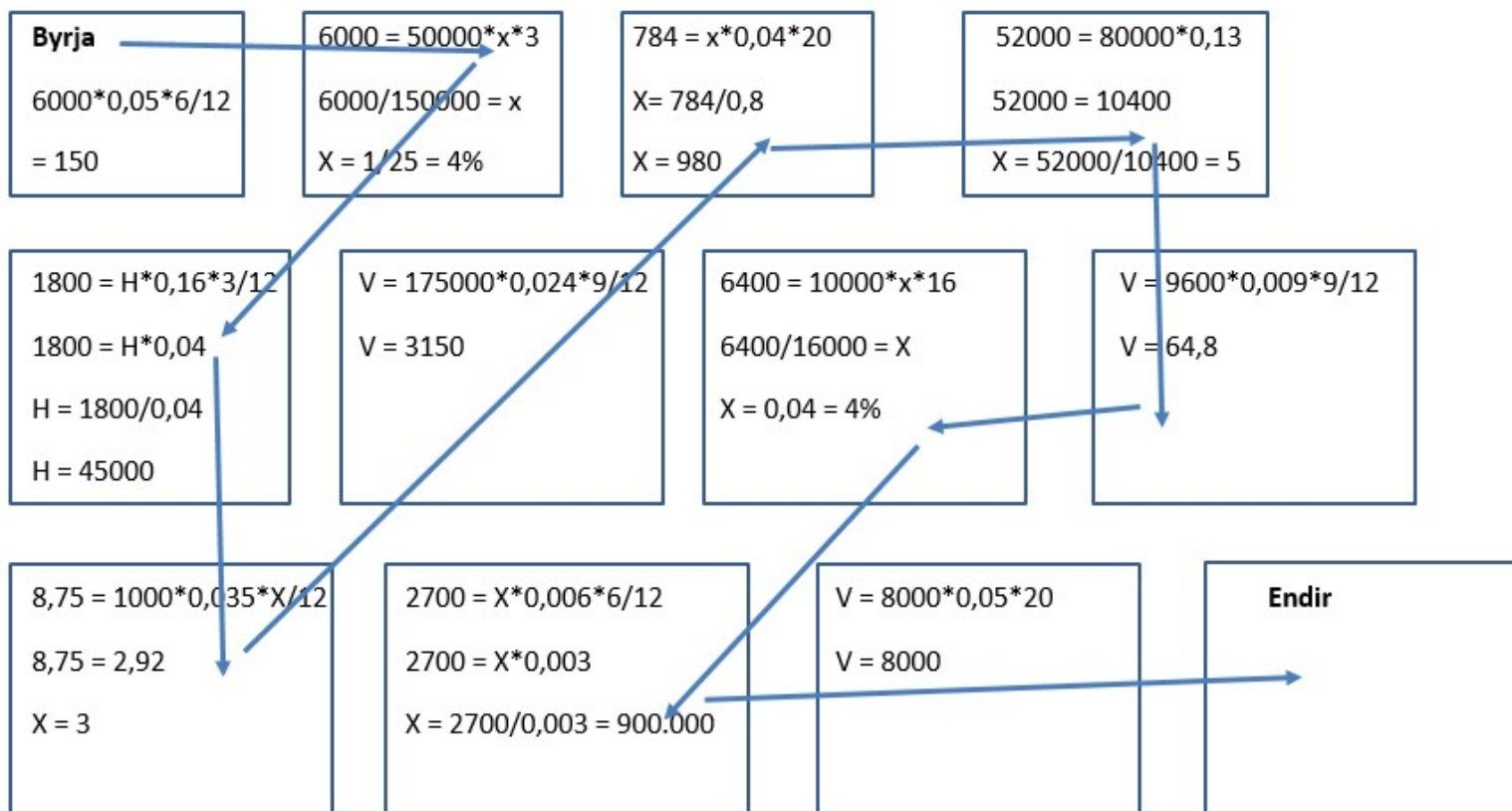
--

--

--

Völundarhús – lausnir

$$V = H * P * d/360 (M/12)$$

II. Fjármálastjórinn

Fjármálastjórinn

Þú hefur fengið það verkefni að geyma eina milljón króna sem söfnuðust í góðgerðarsöfnun í skólanum þínum í nokkra mánuði. Þér er annt um að góðgerðarstofnunin sem á að fá peningana fái sem allra mesta ávöxtun. Sem fjármálastjóri fjárfestir þú þessa fjármuni en verður að gera það innan þess ramma sem lýst er hér fyrir neðan.

- a. Íslensk hlutabréf skráð á markað a.m.k. eitt fyrirtæki hámark fimm fyrirtæki. Lágmark 250.000kr og hámark 500.000kr.
- b. Í erlendum hlutabréfum skráðum á s&p 500 vísitölunni. hámark og lágmark 500.000kr.
- c. Á bankareikning. Lágmark 0kr. hámark 250.000kr.

Verkefnablað í excel – Fjármálastjórinn skil1, skil2, skil 3 og skil4.

Skráðu umbeðnar upplýsingar á verkefnablöðin.

Skilað til kennara.

(sjá verkefnablöðin á vef Fjármálavits/verkefni).

4. Verkefni – lán og sparnaður

Markmið: Að kenna ungu fólki að umgangast lánaframboð á skynsaman hátt út frá þörfum og greiðslugetu og einblína meira á sparnað.

I. Að greiða niður skuldir

Veldu persónu og hjálpaðu henni að gera áætlun um að greiða niður skuldir.

Vinnublað: Að greiða niður skuldir.

Skilað í möppu.

I. Að greiða niður skuldir - vinnublað

Nafn:

Aldur: 19 ára.

Er í hlutastarfi, laun eftir skatt:

140.000 kr. á mánuði.

Fastur kostnaður á mánuði:

- Matur og skemmtun: 40.000 kr.
- Skyldutrygging á bíl: 20.000 kr.
- Bensín: 25.000 kr.
- Áskrift í ræktina: 8.000 kr.

Eftirstöðvar = + 47.000 kr.

- Afborgun skyndilána samtals:
59.600 kr.

Eftirstöðvar = - 12.600 kr.

Einstaklingurinn þinn er í námi og tekur nokkrar vinnuvaktir í mánuði. Hann býr hjá forledrum sínum og á gamlan bíl sem hann gæti selt fyrir mest 150.000 – 200.000 kr. Honum finnst gaman að skemmta sér með vinum sínum og hann á það til að eyða meiru en hann í raun á. Hann varð 18 ára fyrir ári síðan og þar

með fjárráða, sem þýðir að nú getur hann tekið lán. Honum finnst dýrt að lifa og því hefur hann tekið nokkur skyndilán til að eiga fyrir einhverju sniðugu og redda málum, enda segir hann þetta bara smáupphæðir sem ætti að vera lítið mál að greiða til baka. Það sem hann áttar sig hins vegar ekki á er að það er dýrt að taka lán og þegar borgað er til baka þá fylgir því töluverður kostnaður. Hann er því kominn í þá stöðu að vera í mínus um mánaðarmót og þyrfti að taka fleiri skyndilán til að ná endum saman. Nú vill hann hætta þessari vitleysu og greiða niður skuldina að fullu svo hann geti byrjað að spara.

Hann þarf þína hjálp með að skoða hvernig hann getur greitt niður skuldir.

Spurningar

1. Byrjaðu á því að skoða hverju hann getur breytt hjá sér til að lækka mánaðarlegan kostnað svo hann sé ekki í mínus um mánaðarmót. Skoðið síðan hvað hann verður lengi að greiða niður skuldina.
2. Segjum að hann hafi ekki byrjað að taka lán fyrir ári síðan og í staðinn eytt minna og sparað í hverjum mánuði. Hvað hefði hann getað lagt mikið í mánaðarlegan sparnað og hvað væri það orðið mikið nú, ári síðar.

I. Að greiða niður skuldir - vinnublað

Nafn:

Aldur: 19 ára.

Er í hlutastarfi, laun

eftir skatt:

120.000 kr. á mánuði

Fastur kostnaður á mánuði:

- Matur og skemmtun: 40.000 kr.
- Badminton: 7000 kr.
- Ræktarkort: 8.000 kr.
- Fatnaður og annað: 25.000 kr.

Eftirstöðvar = + 40.000

- Afborgun skyndilána samtals:
51.000 kr.

Eftirstöðvar = - 11.000 kr.

Persónan þín er í námi og býr hjá foreldrum sínum og æfir badminton af kappi. Henni finnst mjög gaman að kaupa fót á netinu. Hún á það til að splæsa á vini sína þegar þeir eru blankir og því er hún fljót að eyða peningunum sínum.

Hún varð 18 ára fyrir um ári síðan og þar með fjárráða, sem þýðir að nú getur hún tekið lán. Hún hefur á undanfögnu ári

tekið nokkur skyndilán til að redda málum þegar hún er blönk, enda segir hún þetta smáupphæðir sem ætti að vera lítið mál að greiða til baka. Það sem hún áttar sig hins vegar ekki á er að það er dýrt að taka lán og þegar borgað er til baka þá fylgir því töluverður kostnaður. Hún er því kominn í þá stöðu að vera í mínus um mánaðarmót og þyrfti að taka fleiri skyndilán til að ná endum saman. Nú vill hún hætta þessari vitleysu og greiða niður skuldina að fullu og byrja að spara.

Hún þarf þína hjálp með að skoða hvernig hann getur greitt niður skuldir.

1. Byrjaðu á því að skoða hverju hún getur breytt hjá sér til að lækka mánaðarlegan kostnað svo hún sé ekki í mínus um mánaðarmót. Skoðið síðan hvað hún verður lengi að greiða niður skuldina.
2. Segjum að hún hafi ekki byrjað að taka lán fyrir ári síðan og í staðinn eytt minna og sparað í hverjum mánuði. Hvað hefði hún getað lagt mikið í mánaðarlegan sparnað í og hvað væri það orðið mikið nú, ári síðar.

II. Að taka lán eða spara

Veldu persónu á verkefnablaði.

Vinnublað – Að taka lán eða spara

Hér skoðar þú muninn á því að taka lán fyrir einhverju eða bíða og safna fyrir því. Svartaðu spurningunum á vinnublaðinu.

Hægt er að nota lána- og sparnaðarreiknivélar á vefsíðum bankanna eða á vef Fjármálavits.

II. Að taka lán eða spara, bíll - vinnublað

Markmið: kaupa bíl

Persónan þín er 18 ára og er við nám í framhaldsskóla sem hún klárar eftir eitt og hálf ár. Hún vinnur með skólanum og væri alveg til í að eiga bíl til að komast á milli staða. Hún fær 100.000 kr. í laun á mánuði eftir skatt og inn á sparnaðarreikningi á hún 600.000 kr. sem hún ætlar að nota í bílakaupin. Bíllinn sem hún hefur skoðað kostar 1.400.000 kr. og hún getur annað hvort tekið lán fyrir þeim 800.000 kr. sem vantar upp á og keypt bíllinn strax, eða verið þolinmóð og safnað fyrir því sem vantar upp á.

Verkefnið ykkar er að skoða tvo eftirfarandi kosti og ræða. Notið reiknivélar um lán og sparnað á vefsíðum bankanna eða á vef Fjármálavits/reiknivélar.

1. Óverðtryggt lán, 800.000 kr.

Lánstími = 3 ár

Vextir = um 12%

Jafnar aborganir

Sjá t.d. reiknivél á vef Fjármálavits: „lán, verðtryggt/óverðtryggt“.

Skoðið eftirfarandi og ræðið.

- Heildarupphæð til greiðslu
- Heildarlántökukostnað
- Meðalgreiðsla á mánuði
- ÁHK (árleg hlutfallstala kostnaðar)

2. Mánaðarlegur sparnaður,

Vextir = um 8%

Sjá t.d. reiknivél: „fram tíðarvirði upphæðar“.

Hún leggur mánaðrlega inn á sparnaðarreikning jafn mikið og hún myndi greiða mánaðrlega af láninu í lið 1. Hún á þegar 600.000 kr. á þeim reikningi.

Skoðið og ræðið eftirfarandi:

- Hvað tæki það hana langan tíma að ná upp í 1.400.000 kr?
- Hver er heildarvöxtunin á tímabilinu?
- Berið saman heildarkostnaðinn við að taka lánið og ávöxtunina við að spara og ræðið hvað þið mynduð gera.

Það er engin ein rétt lausn við þessu verkefni. Markmiðið er að ræða niðurstöður.

II. Að taka lán eða spara, sími - vinnublað

Markmið: nýr sími á 179.990 kr. eða á 194.990.

Einstaklingurinn þinn er 17 ára og stundar nám í menntaskóla. Hann á gamlan síma og langar að kaupa sér nýjan.

Hann er búinn að velta fyrir sér símategundum og er kominn með tvo sem honum líst best á. Hann á hins vegar ekki fyrir símanum og skoðar nú möguleika á að skipta greiðslunum.

1. Sími A kostar 179.990 kr.

a. Heildargreiðslan eftir 18 mánuði
198.270 kr.

*ÁHK: 14,79%

Mánaðarleg greiðsla: 10.190 kr.

Kostnaður: 28.370 kr.

b. Heildargreiðslan eftir 24 mánuði

194.760 kr.

*ÁHK: 14,27%

Mánaðarleg greiðsla: 7.790 kr.

Kostnaður: 24.770 kr.

2. Sími B kostar 194.990kr.

a. Heildargreiðslan eftir 18 mánuði

216.270 kr.

*ÁHK: 14,22%

Mánaðarleg greiðsla: 11.690 kr.

Kostnaður: 21.280 kr.

b. Heildargreiðslan eftir 24 mánuði

223.560 kr.

*ÁHK: 14,35%

Mánaðarleg greiðsla: 8.990 kr.

Kostnaður: 28.570 kr.

Spurningar

1. Hvaða tilboð ber hæstan hlutfallslegan kostnað á ári?
2. Hvaða tilboð myndir þú taka?
3. Af hverju?
4. Ræðið.

II. Að taka lán eða spara, bíll - vinnublað

Markmið: Kaupa bíl á 1000.000 kr. Á sparnaðarreikningi eru 400.000 kr. og það vantar 600.000 kr.

Sjá t.d. reiknivél á vef Fjármálavits:
„lán, verðtryggt/óverðtryggt“

Notið almenna reiknivél fyrir lán til að skoða kostnaðinn við það að taka óverðtryggt lán í banka til þriggja ára fyrir því sem upp á vantar til að geta fengið bílinn strax.

Upphæð láns 600.000 kr.

Jafnar afborganir

Lánstími 3 ár (36 mánuðir)

Vextir um 12%

1. Hver verður afborgun á mánuði?
2. Hver verður heildar upphæð til greiðslu?
3. Hversu há er ÁHK?

Sjá t.d. reiknivél á vef Fjármálavits:
„reglulegur sparnaður“.

Ef hún safnar fyrir bílnum og sparar jafn mikið á mánuði og hún myndi greiða af láninu á mánuði í spurningu 1, hvað verður það orðin há upphæð eftir 3 ár?

Vextir um 8%

Sparnaðartími 3 ár (36 mánuðir)

4. Hvað mynduð þið gera í hennar sporum?

Ræðið.

Það er engin ein lausn við þessu verkefni. Markmiðið er að skoða kostnað við lántöku, bera það saman við ávöxtun af sparnaði og ræða.

II. Að taka lán eða spara, heimsreisa - vinnublað

Markmið:

Heimsreisa.

Hann á 200.000 kr.

og vantar 1000.000 kr.

A.

Vill fara strax og taka lán upp á eina milljón fyrir ferðinni. Hvað þarf hann að greiða af láninu á mánuði í tvö ár og hver er heildarupphæðin sem hann greiðir til baka?

Notaðu lánareiknivél.

Upphæð láns = 1000.000 kr.

Lánstími = 2 ár (24 mánuðir)

Óverðtryggt lán

Jafnar afborganir

Vextir um 12%

1. Hver verður afborgun á mánuði?
2. Hver verður heildar upphæð til greiðslu?
3. Hversu há er ÁHK?

B.

Hann ætlar að vinna og eiga fyrir heimsreisunni.

Ef hann safnar og sparar jafn mikið á mánuði og hann myndi greiða af láninu á mánuði í spurningu 1, hvað er hann lengi að safna því sem upp á vantar (1000.000)? Mundu að hann á 200.000 kr.

Notaðu sparnaðarreikni.

Vextir um 8 %

4. Hvað mynduð þið gera í hans sporum? Ræðið.
5. Af hverju?

*ÁHK gefur til kynna heildarkostnað við lántöku. Prósentutalan segir til um hve stór hluti árlegra greiðslna af láninu fer í vexti og kostnað.

5. Verkefni - Markmið og sparnaður

Markmið: Að nemendur hugsi um eigin fjármál, þekki hugtök í fjármálum og tileinki sér framtíðarhugsun með sparnað og fyrirhyggju að leiðarljósi.

I. Að setja sér markmið

- Verkefnablað: Að setja sér markmið
- Veldu þér eina persónu á vinnublaðinu og dragðu markmiðamiða.
- Gerðu sparnaðaráætlun fyrir persónuna.
- Dragðu óvænta upptöku.
- Kynntu fyrir öðrum nemendum.

I. Að setja sér markmið

Ákveðið nafn á einstaklinginn ykkar, í hvaða skóla hann er og hvar hann vinnur.

Ákveðið markmið, þ.e. fyrir hverju hann vill safna.

Nafn:

Aldur: 16 ára.

Skóli:

Vinna með skóla:

Laun, eftir skatt:

Fastur kostnaður á mánuði:

- Áskrift í ræktina: 8.000 kr.

Markmið: _____

Einstaklingurinn ykkar er í 10. bekk, æfir handbolta fimm sinnum í viku og fer einnig reglulega í ræktina. Hann vinnur meðfram skólanum til að geta notið lífsins og fær sér t.d. oft skyndibita með félagunum eftir æfingu og stekkur oft út í búð á skólatíma til að kaupa sér eitthvað gott. Hann flutti nýlega úr sínu gamla hverfi og þarf því að ferðast mikið með strætó. Foreldrar hans greiða æfingagjöldin fyrir handboltanum en sjálfur greiðir hann fyrir strætókort þar sem hann neitaði að fara í skóla í nýja hverfinu.

Hann hefur sett sér markmið sem hann þarf að safna fyrir, en það er erfitt að safna peningum þegar freistingarnar eru víða. Til að ná markmiðinu þarf hann að leggja fyrir pening á sparnaðarreikning í hverjum mánuði. Hann á 400.000 kr. inn á framtíðarreikningi sem eru lausar til úttektar þegar hann verður 18 ára.

Hafið í huga eftirfarandi:

- Upphæðina sem hann þarf að safna til að ná markmiði sínu.
- Hvað hann á mikið eftir mánaðarlega þegar hann hefur greitt fastan kostnað.
- Hvað hann eyðir miklu í skyndibita og skemmtanir.
- Að ein strætóferð kostar 315 kr. fyrir farþega á aldrinum 12 – 17 ára en árskort 52.000 kr.
- Hversu mikið hann getur lagt inn á sparnaðarreikninginn þennan mánuðinn og næstu mánuði/ár þar til markmiðinu er náð.

Svarið neðangreindum spurningum og gerið áætlun fyrir hann til að ná markmiði sínu.

Stillið upp sparnaðaráætlun sem hann getur notað áfram næstu mánuði til að spara fyrir markmiðinu.

Sparnaðaráætlun

Laun eftir skatt:

Fastur kostnaður:

Annar kostnaður – teldu upp eitt og annað sem fellur til:

Annað (óvæntar upptakomur ofl.:

Eftistöðvar:

1. Hvað tekur það hann marga mánuði að safna fyrir markmiðinu?
2. Þarf hann að breyta neysluvenjum sínum til að ná markmiði sínu?
Ef svo er, hverju breytir hann?

I. Að setja sér markmið

Ákveðið nafn á persónu ykkar, í hvaða skóla hún er og hvar hún vinnur.

Ákveðið markmið, þ.e. fyrir hverju hún vill safna.

Nafn:

Aldur: 17 ára.

Skóli:

Vinna með skóla:

Laun eftir skatt:

Fastur kostnaður á mánuði:

- Tryggingar á bíl: 18.000 kr.

Markmið: _____

Persónan ykkar er á öðru ári í framhaldsskóla og býr í Breiðholti. Hún á gamlan smábíl sem hún fékk frá foreldrum sínum á 17 ára afmælinu og greiðir sjálf fyrir bílatryggingu og bensín. Henni finnst dálítið dýrt að reka bílinn auk þess sem hún óttast að bíllinn fari bráðlega að bila og að þá eigi hún ekki fyrir viðgerð. Hún æfir badminton 4 sinnum í viku sem foreldrar hennar greiða fyrir. Hún fer í keppnisferðir einu sinni á ári sem hún borgar sjálf. Henni finnst fátt skemmtilegra en að kaupa föt.

Hún hefur sett sér markmið sem hún þarf að safna fyrir. Til að ná því ætlar hún að leggja fyrir pening á sparnaðarreikning í hverjum mánuði þar til markmiði er náð.

Hafið í huga eftirfarandi:

- Upphæðina sem hún þarf að safna til að ná markmiði sínu.
- Hvað hún á mikið eftir þegar hún hefur greitt fastan kostnað.
- Hversu miklu hún eyðir í mat, bensín og aðrar nauðsynjar.
- Að ein strætóferð kostar 315 kr. fyrir farþega á aldrinum 12 – 17 ára en árskort 52.000 kr.
- Að meðalkostnaður á bensíni er um það bil 25.000 kr. á mánuði.
- Hversu mikið hún getur lagt inn á sparnaðarreikninginn þennan mánuðinn og næstu mánuði.

Svarið neðangreindum spurningum og gerið áætlun fyrir hana til að ná markmiði sínu.

Stillið upp sparnaðaráætlun sem hún getur notað áfram næstu mánuði til að spara fyrir markmiðinu.

Sparnaðaráætlun

Laun eftir skatt:

Fastur kostnaður:

Annar kostnaður – teldu upp eitt og annað sem fellur til:

Annað (óvæntar upptakomur ofl.:

Eftistöðvar:

1. Hvað tekur það hún marga mánuði að safna fyrir markmiðinu?
2. Þarf hún að breyta neysluvenjum sínum til að ná markmiði sínu?
Ef svo er, hverju breytir hún?

I. Að setja sér markmið

Ákveðið nafn á persónu ykkar, í hvaða skóla hún er og hvar hún vinnur.
Ákveðið markmið, þ.e. fyrir hverju hún vill safna.

Aldur: 16 ára.

Skóli:

Atvinna:

Engin laun

Kostnaður á mánuði:

- Skyndibiti og önnur afþreying

Markmið: _____

Persónan ykkar er í 10. Bekk, elskar tölvuleiki og hefur eytt miklum peningum í þá síðustu árin. Hún er mikill áhugamaður um myndlist og væri alveg til í námskeið sem kostar allt að 90.000 kr. ári en þar sem hún er ekki í vinnu hefur hún ekki efni á því. Flestir vinir hennar vinna eitthvað með skólanum en hún ákvað að gera það ekki og hefur 200.000 kr. sem eftir eru af sumarlaununum til að nota yfir vetrarmánuðina (9 mánuði). Hún er hins vegar alltaf blönk og getur leyft sér lítið og væri alveg til í að skoða einhverja vinnu sem gefur henni um 60 – 80.000 kr. á mánuði eftir skatt.

Hún hefur sett sér markmið sem hún vill byrja að safna fyrir. Til að ná því þarf hún að leggja fyrir pening á sparnaðarreikning í hverjum mánuði þar til markmiðinu er náð.

Hafið eftirfarandi í huga:

- Upphæð sem hún þarf að safna fyrir til að ná markmiði sínu.
- Hvað hún eyðir miklu í skyndibita og skemmtanir.
- Hvernig hún getur safnað upp sparnaði þegar hún er ekki í vinnu. Hvað getur hún gert?
- Hversu mikið hún getur lagt inn á sparnaðarreikninginn þennan mánuðinn og næstu mánuði eða ár.
- Ein strætóferð kostar 315kr. fyrir farþega á aldrinum 12 – 17 ára en árskort 52.000 kr.

Svarið neðangreindum spurningum og gerið áætlun fyrir hana til að ná markmiði sínu.

Stillið upp sparnaðaráætlun sem hún getur notað áfram næstu mánuði til að spara fyrir markmiðinu.

Sparnaðaráætlun

Laun eftir skatt:

Fastur kostnaður:

Annar kostnaður – teldu upp eitt og annað sem fellur til:

Annað (óvæntar upptakomur ofl.:

Eftistöðvar:

1. Hvað tekur það hún marga mánuði að safna fyrir markmiðinu?
2. Þarf hún að breyta neysluvenjum sínum til að ná markmiði sínu?
Ef svo er, hverju breytir hún?

I. Að setja sér markmið

Nafn:

Aldur: 17 ára.

Skóli:

Vinna með skóla:

Laun, eftir skatt:

Fastur kostnaður á mánuði:

- Trygging á bíl: 18.000 kr.
- Áskrift að Sjónvarpi Símans: 5.190 kr.

Markmið: _____

Einstaklingurinn ykkar er í námi, er með algjöra bíladellu og finnst fátt skemmtilegra en að hjálpa frænda sínum á verkstæðinu við að gera upp gamla bíla. Hann var svo heppinn í fyrra að eignast gamlan ónothæfan bíl sem hann og frændi gerðu upp saman. Hann fer oft á rúntinn með kærustuna en finnst leiðinlegt hvað bíllinn eyðir miklu bensíni. Hann er með aðra dellu sem eru sjónvarpsseríur en hann elskar að slaka á með kærustunni og horfa á marga þætti í einu. Foreldrar hans vilja helst að hann eyði tímanum í eitthvað uppbyggilegra og láta hann greiða sjálfan fyrir auka áskrift.

Hann hefur sett sér markmið sem hann vill byrja að safna fyrir.

Til að ná því þarf hann að leggja fyrir pening á sparnaðarreikning í hverjum mánuði þar til markmiðinu er náð.

Hafið í huga eftirfarandi:

- Upphæðina sem hann þarf að safna til að ná markmiði sínu.
- Hvað hann á mikið eftir þegar hann hefur greitt fastan kostnað.
- Hvað hann eyðir miklu í skyndibita og skemmtanir.
- Að meðalkostnaður á bensíni er 15 – 20.000 kr. á mánuði.
- Ein strætóferð kostar 315 kr. fyrir farþega á aldrinum 12 – 17 ára en árskort 52.000 kr.
- Hversu mikið hann getur lagt inn á sparnaðarreikninginn þennan mánuðinn og næstu mánuði þar til markmiðinu er náð.

Svarið neðangreindum spurningum og gerið áætlun fyrir hann til að ná markmiði sínu.

Stillið upp sparnaðaráætlun sem hann getur notað áfram næstu mánuði til að spara fyrir markmiðinu.

Sparnaðaráætlun

Laun eftir skatt:

Fastur kostnaður:

Annar kostnaður – teldu upp eitt og annað sem fellur til:

Annað (óvæntar upptakomur ofl.:

Eftistöðvar:

1. Hvað tekur það hann marga mánuði að safna fyrir markmiðinu?
2. Þarf hann að breyta neysluvenjum sínum til að ná markmiði sínu?
Ef svo er, hverju breytir hann?

Annað

I. Að setja sér markmið - Markmiðamiðar

Æfingaferð til útlanda	Bíll
Íbúð eiga sem mest fyrir fyrstu útborgun	Nýr sími af bestu gerð
Góð tölva fyrir skólann	Stofna netfyrirtæki með flotta vefsíðu
Heimsreisa	Rafmagnshjól af bestu gerð
Labrador hvolpur	Trommusettt af bestu gerð

I. Að setja sér markmið - Óvæntar upptakomur

<p>1. Nýja tölvan þín datt í gólfið og er ónýtt. Sambærileg tölva kostar 200.000 krónur.</p>	<p>2. Þú varst að synda kafsund í innilauginni í Laugardalslaug og braust tvær framtennur. Kostnaður við viðgerð er 50.000 krónur.</p>
<p>3. Þú varst á glænýja bílnum þínum og sendir snapp undir stýri með þeim afleiðingum að þú keyrðir á bílinn fyrir framan þig og stuðarinn á þínum bíl beyglaðist. Þetta kostaði þig 300.000 kr.</p>	<p>4. Skjárinn á nýja símanum þínum brotnaði þegar hundurinn þinn hoppaði upp á þig þegar þú komst heim úr skólanum. Viðgerð á skjá kostar 30.000 krónur.</p>
<p>5. Þú leyfðir vini þínum að sækja vinkonu sína á bíl foreldra þinna. Á leiðinni rann bíllinn í hálkunni utan í vegg og rispaðist. Viðgerð kostar 400.000 krónur.</p>	<p>6. Vinur þinn fékk lánaða vespuna þína og endaði á því að klessa á ljósastaur. Viðgerð kostar 100.000 kr.</p>
<p>7. Hundurinn þinn sem þú keyptir dýru verði í fyrra er veikur. Þar sem þú hefur ekki tryggt hundinn þarft þú að greiða 150.000 kr. í læknskostnað.</p>	<p>8. Nýlegu hjóli þínu var stolið fyrir utan skólann. Þú ferð allra þinna ferða á hjólinu og ert mjög svekkt/svekktur. Sambærilegt hjól kostar 180.000 kr.</p>
<p>9. Nýju úlpunni þinni, með gemsann í vasanum, var stolið í fatahenginu í íþróttahúsinu. Þú ert miður þín.</p>	<p>10. Þú gleymdir símanum í sætisvasanum í flugvélinni. Síminn fannst ekki.</p>
<p>11. Þú lánaðir félagi þínum 40.000 kr. Hann hefur ekki greitt þér til baka eins og til stóð og veit ekki hvernig eða hvenær hann getur það. Þú ert búinn að tapa peningunum.</p>	<p>12. Þú pantaðir 500 boli á netinu sem þú ætlar að selja hér heima. Til að geta það fékkst þú lán hjá eldri systur þinni upp á 100.000 kr. Bolirnir skiluðu sér ekki og þarft þú að greiða henni allt til baka.</p>
<p>13. Þú varst valinn starfsmaður mánaðarins og færð 50.000 krónur og gjafabréf út að borða fyrir tvo.</p>	<p>14. Barnlaus frændi þinn lést og þú erfðir gamalt frímerkjasafn og 60.000 krónur.</p>

I. Að setja sér markmið - Umræðupunktur með uppákomum

<p>1. Tölvan er tryggð í heimilistryggingu. Þú borgar eigin áhættu, um 20.000 kr. og færð restina bætt (viðgerð/ný tölva).</p>	<p>2. Heimilistrygging foreldranna bætir þetta. Munurinn er að ef þú slasar þig þá þarft þú venjulega ekki að greiða eigin áhættu, en ef þú skemmir eigur þínar, þá er eigin áhætta.</p>
<p>3. Skyldutryggingin þín sér um tjónið á hinum bílnum. Ef þú ert með Kaskótryggingu, þá færð þú tjónið á þínum bíl bætt, ef ekki, þá borgar þú það sjálfur. Eigin áhætta getur verið há eða um 100.000 kr. og þá færð þú restina bætt.</p>	<p>4. Tjón af völdum gæludýra er ekki í heimilistryggingu og er því ekki bætt.</p>
<p>5. Eigandi ökutækisins, foreldrar þínir, eru ábyrgir og þurfa greiða. 2. Ef hann er kaskótryggður þá er eiginábyrgð um 100.00 kr. og restin er tryggð. Ef ekki í kaskó, þá þurfa þeir að greiða allt.</p>	<p>6. Vespur eru ekki alltaf í heimilistryggingu og gæti verið gott að hafa tryggt vespuna sér.</p>
<p>7. Hundurinn er ekki í heimilistryggingu þar sem hann er ekki mannseskja. Heilræðið er að tryggja hundinn sérstaklega með gæludýratryggingu(um 20.000 kr. á ári).</p>	<p>8. Ef hjólið var ekki læst, þá fæst það ekki bætt. Ef það var vel læst, þá fellur það undir heimilistrygginguna. Hafa þarf í huga sjálfsábyrgð.</p>
<p>9. Ef þú ert í grunnskóla þá fellur þetta undir heimilistryggingu hjá foreldrum.</p>	<p>10. Ef þú gleymir eða týnir hlut þá færð þú það ekki bætt.</p>

II. Sparnaðaráætlunin mín

- Settu þér markmið um eitthvað sem þú vilt eignast eða gera.
- Gerðu einfalda sparnaðaráætlun og skoðuðu hvernig þú nærð að spara fyrir markmiðinu og hvenær þú nærð því.
- Skilað til kennara.

III. Traust fjármál

- Dragið eitt eða fleiri hugtök.
- Útskýrið með því að svara spurningum sem fylgja.
Skráið á A4 blað eða á stórt spjald.
- Kynnið hugtakið fyrir bekkjarfélögunum.

III. Traust fjármál - hugtakamiðar

Klippið

Skattur

1. Hvað er skattur?
2. Hvað eru tekjuskattur og útsvar?
3. Hvað er virðisaukaskattur?
4. Hvað er persónuafsláttur?

Lífeyrissjóður

1. Af hverju greiðir fólk í lífeyrissjóð?
2. Hverjir greiða í lífeyrissjóð og hversu mikið greiða þeir af launum sínum í hverjum mánuði?
3. Hverjir eiga peninginn sem kemur í lífeyrissjóðinn?
4. Hvað er viðbótarlífeyrissparnaður?

Vextir

1. Hvað eru vextir?
2. Af hverju eru vextir?
3. Hver er munurinn á innlánsvöxtum og útlánsvöxtum?
4. Hvað eru dráttarvextir?

Greiðslukort

1. Hvað er greiðslukort?
2. Útskýrðu muninn á debetkorti og kreditkorti.
3. Hvað ber helst að varast þegar greitt er með korti á netinu?

Stéttarfélag

1. Hvað eru stéttarfélög og hvert er hlutverk þeirra?
2. Hvað eru félagsgjöld oftast há og er skylda að greiða þau?
3. Hvað heita heildarsamtök stéttarfélaga á á almennum vinnumarkaði Íslandi?
4. Nefnið nokkur stéttarfélög.

Tryggingar

1. Af hverju getur borgað sig að tryggja verðmæti?
2. Segið frá helstu tryggingum á húsnæði og hvað þær tryggja helst (bruna- og heimilistrygging).
3. Af hverju tryggjum við bílinn með ábyrgðartryggingu? Hvað felst í henni?
4. Nefnið eina til tvær aðrar tegundir trygginga.
5. Hvað gerist ef t.d. síminn ykkar eyðileggst?

Laun

1. Hvað er launaseðill?
2. Hver er munurinn á dagvinnu og eftirvinnu?
3. Hvað þýðir að vera með jafnaðarkaup?
4. Hvað eru rauðir dagar/stórhátíðardagar?
5. Hver er munurinn á launþega og verktaka?

Orlof

1. Hvað er orlof?
2. Hvernig er orlof reiknað?
3. Hvað er orlofsuppbót?
4. Hvað er desemberuppbót?

IV. Hugtakaleikur Fjármálavits - spilareglur

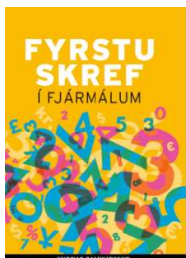
- Útskýra á orð með öðrum orðum. Öll orðin í leiknum snúa að fjármálum.
- Nemendum er skipt í nokkur 2 -3 manna lið.
- Svipaðir orðabunkar eru í gangi hjá öllum liðum.
- Einn úr liði dregur miða og reynir að útskýra orðið fyrir liðsmönnum sínum án þess að segja orðið sjálft. Liðsmenn skiptast á að draga miða og útskýra. Nota má vísbendingar, samheiti og andheiti. Það má ekki nota látbragð.

Dæmi: Vasapeningur. „Þetta er samsett orð! Það sem er á buxum, framaná og aftaná, og það sem við borgum með.

- Ef eitt orð vefst mikið fyrir þá er best að geyma það og reyna við nýtt.
- Þau orð sem liðin geta ekki útskýrt fara í sér „ruslbunka“. Svona gengur þetta fyrir sig í 10 – 15 mínútur.
- Það lið sem nær að útskýra flest orði stendur uppi sem sigurvegari.

6. Fyrstu skref í fjármálum – spurningar úr bók.

Svör við spurningunum má finna í stuðningsefni á vef Fjármálavits. Vakin er athygli á því að á vefsíðunni eru að auki fjölmargar rafrænar spurningar á Quizizz formi sem hægt er að leggja fyrir nemendur.

Kafla I. UPPRUNI OG RÁÐSTÖFUN VERÐMÆTA

1. Hver er munur á heildarlaunum og útborguðum launum? Hvaða frádráttarliðir dragast yfirleitt frá launum?

Heildarlaun eru laun fyrir frádráttarliði sem dragast frá launum áður en þau eru greidd út. Áður en launin eru greidd út dregur atvinnurekandi iðgjald launþega frá launum sem hann greiðir í lífeyris-sjóð og einnig iðgjald til viðbótarlífeyrissparnaðar ef við á. Þegar búið er að draga lífeyrissparnað frá launum reiknar atvinnurekandi tekjuskatt og greiðir skattinn til ríkisins. Í sumum tilvikum dregur atvinnurekandi félagsgjald til stéttarfélags frá launum og greiðir til viðkomandi félags.

2. Hvað eru ráðstöfunartekjur?

Laun að frádregnum sköttum og öðrum gjöldum eru kölluð ráðstöfunartekjur. Eins og nafnið bendir til eru það tekjur sem launamaður fær útborgað og getur ráðstafað til að kaupa nauðsynjar (matur, hreinlætisvörur, föt, samgöngur, húsnæði, o.fl.) og í sparnað eða eignir.

3. Hvernig ákvarðast laun?

Laun eru samningsatriði á milli launþega og atvinnurekenda. Oftast eru launin ákveðin í kjarasamningum stéttarfélags launþega og samtaka atvinnurekenda. Kjarasamningur er samningur um lágmarkslaun og er óheimilt að semja um lægri laun.

4. Mega unglingar vinna með skóla? Hvaða reglur gilda um vinnu barna og unglunga undir 18 ára aldri?

Almenna reglan er sú að ekki má ráða börn í vinnu 14 ára og yngri sem eru í skyldunámi eða í grunn-skóla. Á þeirri reglu eru þó undantekningar, m.a. að börn sem náð hafa 14 ára aldri má ráða til léttari starfa og börn sem náð hafa 13 ára aldri má ráða til léttari starfa í takmarkaðan stundafjölda, svo sem léttari garðyrkju- og þjónustustörf eða önnur hliðstæð störf. Það má ráða unglinga á aldrinum 15 til 18 ára sem eru ekki lengur í skyldunámi í vinnu, nema um sé að ræða störf sem eru of erfið fyrir þau líkamlega eða andlega.

5. Hvenær verða einstaklingar fjárráða? Hvað þýðir það?

Einstaklingar verða samkvæmt lögum fjárráða 18 ára en eftir það ráða þeir einir fé sínu. Fjárræði þýðir að einstaklingar hafa forræði og bera fulla ábyrgð á fjármálum sínum.

6. Nefndu að minnsta kosti fimm atriði sem koma fram í ráðningarsamningi.

Aðilar samnings (launagreiðandi, launþegi), starf sem samið er um, starfstími ráðningartímabil, laun.

7. Hvaða skattur er dreginn af atvinnutekjum einstaklinga?

Tekjuskattur er skattur á atvinnutekjur einstaklinga og fyrirtækja. Tekjuskattur samanstendur af skatti til ríkisins og útsvari til þess sveitarfélags sem einstaklingur er búsettur í.

8. Hvað er persónuafsláttur? Hvað þýðir að eiga ónýttan persónuafslátt?

Áður en tekjuskattur er reiknaður dregst persónuafsláttur frá launum sem er skattaafsláttur sem allir fá og tryggir að laun upp að ákveðnu marki eru skattfrjáls. Persónuafsláttur er föst krónutala sem ákveðin er fyrir hvert ár. Persónuafsláttur safnast upp á árinu og ef einstaklingar vinna ekki allt árið nýtist afslátturinn samt allt árið.

9. Til hvers greiða einstaklingar í lífeyrissjóð?

Tilgangurinn er að safna upp sjóði til að greiða eftirlaun til æviloka þegar starfsævinni lýkur. Lífeyrissjóðir greiða einnig örorkulífeyri ef sjóðfélagar verða óvinnufærir og maka- og barnalífeyri við fráfall sjóðfélaga.

10. Hvað er greiðslukort? Hver er munur á debet- og kreditkortum?

Greiðslukort eru annað hvort eru debetkort eða kreditkort. Ef einstaklingur notar debetkort er fjárhæð millifærð beint af bankareikningi hans. Ef einstaklingur greiðir hins vegar með kreditkorti stofnast skuld hjá honum við kortafyrirtæki, sem greiðir umsamda fjárhæð til seljanda vöru eða þjónustu, en innheimtir síðan greiðsluna frá einstaklingnum í næsta mánuði eða á næsta greiðslutímabili.

Kafli II. Eignir og lán (skuldir)

1. Hvað eru vextir?

Vextir eru leigan sem lántaki greiðir eiganda fyrir peningana. Þegar einstaklingur leggur peninga í banka greiðir bankinn einstaklingnum vexti á meðan bankinn geymir peningana.

2. Hvað eru innlánsvextir og útlánsvextir?

Sá sem leggur peninga inn á reikning í banka fær greidda vexti (innlánsvexti) fyrir að geyma þá í bankanum. Bankinn lánar síðan peningana til einstaklinga, fyrirtækja eða stofnana og fær greidda vexti (útlánsvexti) fyrir lánsféð. Útlánsvextir eru yfirleitt hærri en innlánsvextir en þannig myndast tekjur hjá bankanum. Mismunur á innláns- og útlánsvöxtum er kallaður vaxtamunur.

3. Hvaða áhrif hefur binditími á vexti innlánsreikninga?

Að jafnaði er hægt að fá hærri vexti eftir því sem einstaklingur er tilbúinn að festa eða geyma peningana lengur. 4. Hver eru fjögur helstu sparnaðarform fyrir einstaklinga og hverjir eru helstu eiginleikar hvers teirra? Bankareikningar eru algengasta sparnaðarformið og skiptast í veltureikninga og sparireikninga. Flestir kaupa íbúðarhúsnæði til að búa í. Verðbréf eru heppileg fyrir sparnað til langs tíma. Verðbréf eru annaðhvort skuldabréf eða hlutabréf.

4. Hver eru fjögur helstu sparnaðarform fyrir einstaklinga og hverjir eru helstu eiginleikar hvers teirra?

Bankareikningar eru algengasta sparnaðarformið og skiptast í veltureikninga og sparireikninga. Flestir kaupa íbúðarhúsnæði til að búa í. Verðbréf eru heppileg fyrir sparnað til langs tíma. Verðbréf eru annaðhvort skuldabréf eða hlutabréf.

5. Hvað eru margir vaxtadagar á ári?

Á Íslandi er yfirleitt notast við þá venju að telja 30 vaxtadaga í mánuði og 360 daga í ári. Í febrúar er 28. febrúar reiknaður sem þrjú vaxtadagar nema þegar er hlaupár en þá reiknast 29. febrúar sem tveir vaxtadagar. Í mánuðum með 31 dag teljast 30. og 31. sami vaxtadagur.

6. Hvað eru dráttarvextir?

Dráttarvextir eru vextir sem eru reiknaðir ef lántaki greiðir ekki af láni á réttum tíma. Sé krafa greidd eftir gjalddaga er lánveitanda heimilt að krefja skuldara um dráttarvexti sem reiknast frá gjalddaga að greiðsludegi. Dráttarvextir eru yfirleitt nokkuð háir til að hvetja skuldara að greiða skuld á tilsettum tíma og til að bæta kröfuhafa upp frestun á greiðslu.

7. Hvað er lánessamningur?

Lánessamningur er samningur milli tveggja aðila þar sem lánveitandi lánar lántaka tiltekna fjárhæð gegn því að lántaki lofi að endurgreiða fjárhæðina ásamt vöxtum í samræmi við skilmála sem eru tilgreindir í samningnum. 8. Hvað eru skammtímalán? Nefndu fimm tegundir skammtímalána. Lán til skamms tíma eru ætluð til að fjármagna alls konar neyslu, t.d. kaup á bílum, húsmunum, raftækjum, ferðalögum eða öðrum vörum og þjónustu. Lánstími er yfirleitt frá nokkrum dögum upp í fimm til sjö ár. Dæmi um skammtímalán er notkun kreditkorts, smálán, yfirdráttur á veltureikningi, raðgreiðslusamningar, almenn skuldabréfalán og bílalán.

8. Hvað eru skammtímalán? Nefndu fimm tegundir skammtímalána.

Lán til skamms tíma eru ætluð til að fjármagna alls konar neyslu, t.d. kaup á bílum, húsmunum, raftækjum, ferðalögum eða öðrum vörum og þjónustu. Lánstími er yfirleitt frá nokkrum dögum upp í fimm til sjö ár. Dæmi um skammtímalán er notkun

kreditkorts, smálán, yfirdráttur á veltureikningi, raðgreiðslusamningar, almenn skuldabréfalán og bílalán.

9. Hvað er langtímalán? Nefndu tvær tegundir slíkra lána.

Langtímalán eru ætluð til að fjármagna fjárfestingar sem eðlilegt er að fjármagna á löngum tíma en nauðsynlegt er að nota eða eignast strax. Lánstími langtímalána er misjafn og getur verið allt að 40 ár. Dæmi um langtímalán eru húsnæðislán og námslán.

10. Hverjir eru helstu kostnaðarliðir við lántöku aðrir en vextir?

Þegar lán er veitt greiðir lántaki yfirleitt svokallað lántökugjald, sem oft reiknast sem hlutfall af lánsfjárhæð eða er föst fjárhæð, og fastan kostnað við að útbúa lánið. Ef um er að ræða lán með veði þarf að greiða þinglýsingargjald, sem er kostnaður fyrir að sýslumaður skrái lánsamninginn sem veð á viðkomandi eign. Annar kostnaður sem oft fylgir lántöku er m.a. kostnaður við greiðslumat, veðbandayfirlit (upplýsingar um veð sem hvíla á eign), o.fl. Á lánstíma greiðir lántaki innheimtukostnað, yfirleitt föst fjárhæð á gjalddaga.

Kafli III. Nokkur hollráð

1. Hvað er að vera fjárhagslega sjálfstæður?

Að vera fjárhagslega sjálfstæð/ur er að stjórna eigin fjármálum, að eiga eignir og ráðstafa tekjum í útgjöld og sparnað að eigin vali.

2. Af hverju er ódýrara að kaupa eignir með sparnaði frekar en lántöku? Sparnaður safnar innlánsvöxtum en greiða þarf útlánsvexti af lánum. Vaxtamunurinn er mikill, sérstaklega á ýmsum skammtímalánum.

3. Hverjir eru helstu flokkar sparnadar og hver er tilgangurinn með hverjum þeirra?

Skammtímasparnaður er sparnaður sem tekur tiltölulega stuttan tíma að byggja upp og/eða þarf að vera laus til ráðstöfunar eftir stuttan tíma. Skammtímasparnaði má skipta í varasjóð og neyðslusjóð. Langtímasparnaður er lagður fyrir til að safna fyrir

eignum sem kosta mikið og tekur langan tíma að safna fyrir, t.d. fasteign, bíl eða sumarhúsi. Eftirlaunaspárnaður er lagður fyrir til að byggja upp sjóð til að greiða eftirlaun eftir að látið er af störfum vegna aldurs. Eftirlaunaspárnaður er tvenns konar, skylduspárnaður í lífeyrissjóð og frjáls viðbótarlífeyrisspárnaður.

4. Hvað er varasjóður?

Sjóður til að grípa í við fjárhagsleg áföll. Oft er ráðlagt að einstaklingar eigi varasjóð sem nemur þriggja mánaða launum.

5. Hve mikið geta einstaklingar greitt í viðbótarlífeyrisspárnað?

Hvenær og hve mikið greiðir atvinnurekandi í mótframlag? Einstaklingar geta verið með viðbótarlífeyrisspárnað sem nemur 4% af launum. Launþegar eiga yfirleitt rétt á að fá 2% mótframlag frá launagreiðanda gegn því að leggja fyrir sjálfir 2% af launum.

6. Hvað geta einstaklingar nýtt viðbótarlífeyrisspárnað til margra ára til að greiða inn a fyrstu fasteign?

Einstaklingar sem eru að kaupa sitt fyrsta húsnæði geta notað viðbótarlífeyrisspárnað til 10 ára og greitt hann óskattlagðan inn á húsnæðislán eða íbúð.

7. Nefnið dæmi um persónulegar og efnahagslegar áhættur einstaklinga. Hvað er hægt að gera til að draga úr fjárhagslegum afleiðingum þeirra?

Persónulegar áhættur eru áhættur tengdar hæfi einstaklinga til að afla tekna til að greiða fyrir neyslu og fjárfestingar. Efnahagslegar áhættur eru hættur á rýrnun eigna vegna verðsveiflna eða tjóna eða hættan á hækkun skulda vegna verðbólgu eða breytinga á greiðslubyrði. Einstaklingar geta dregið úr áhættu vegna breytinga á launum eða atvinnu með því að eiga varasjóð og gætt að því að skuldir séu ekki það miklar að ekkert megi út af bera til þess að viðkomandi ráði ekki við að greiða af þeim.

Einstaklingar geta keypt viðbótartryggingar til að verjast tekjumissi vegna óvinnufærni (sjúkra- slysatryggingu) eða fráfalls (líftryggingu). Besta leiðin til að draga úr áhættu vegna verðsveiflna á fasteign er að vera búinn að safna fyrir útborgun sem nemur a.m.k. 20% til 30% af

kaupverði og taka ekki of miklar skuldir til að þola ekki hækkun á greiðslubyrði skulda. Þeir sem eiga eignir geta keypt eignatryggingar til að verjast tjónum vegna óhappa, óveðurs eða innbrota.